

GEWONE ZITTING 2019-2020

6 JULI 2020

**BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT**

**Voorstelling van de Gewestelijke
Ontwikkelingscommissie**

VERSLAG

uitgebracht namens de commissie
voor de Territoriale Ontwikkeling

door de heer Sadik KÖKSAL (F)

Aan de werkzaamheden van de commissie hebben deelgenomen :

Vaste leden : mevr. Fadila Laanan, mevr. Isabelle Pauthier, de heren Tristan Roberti, Geoffroy Coomans de Brachène, Gaëtan Van Goidsenhoven, Sadik Köksal, mevr. Marie Nagy, de heer Mathias Vanden Borre.

Plaatsvervanger: de heer Christophe De Beukelaer.

SESSION ORDINAIRE 2019-2020

6 JUILLET 2020

**PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE**

**Présentation de la Commission Régionale
de Développement**

RAPPORT

fait au nom de la commission
du Développement territorial

par M. Sadik KÖKSAL (F)

Ont participé aux travaux de la commission :

Membres effectifs: Mmes Fadila Laanan, Isabelle Pauthier, MM. Tristan Roberti, Geoffroy Coomans de Brachène, Gaëtan Van Goidsenhoven, Sadik Köksal, Mme Marie Nagy, M. Mathias Vanden Borre.

Membre suppléant: M. Christophe De Beukelaer.

I. Inleidende uiteenzetting van de heer Benoît Périlleux, voorzitter van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie (GOC), en van de heer Eric Corijn, lid van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie (GOC)

Zie bijgevoegde [PowerPoint-presentatie](#), die aan de leden werd uitgedeeld.

De heer Benoît Périlleux, voorzitter van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie en de heer Eric Corijn, lid van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie en hoofd van de prospectieel Prospekt overlopen deze PowerPoint-presentatie.

Mevrouw Sarah De Boeck, ondervoorzitter van de GOC, is verontschuldigd.

Er wordt gesproken over:

- de rechtsgrond van de GOC en de opdrachten ervan, als omschreven in het BWRO;
- de samenstelling ervan en de expertise van de 18 leden in uiteenlopende gebieden;
- de werking ervan bij consensus;
- de ontwikkelingspolen van het GPDO;
- de Richtplannen van Aanleg (RPA) die worden uitgewerkt;
- de adviezen die worden verstrekt over teksten van ordonnanties of regelgeving;
- de verwachte projecten;
- de kwestie van hoogbouw en verdichting;
- de recente oprichting van een prospectieel “Prospect” door professor Eric Corijn. Deze denktank voor de middellange en lange termijn zal een gemeenschappelijke cultuur en taal moeten ontwikkelen voor de toekomstige leidraden voor het standpunt van de Commissie in haar adviezen. Interregionale contacten maken transversale vergelijkingen mogelijk. Enkele leden, evenals academici werken daaraan mee op vrijwillige basis. Regelmatig worden gesprekken met andere bureaus van de Gewestelijke Adviescommissies georganiseerd. De post-Covid-19-strategie en de relance zullen worden besproken. Het thema van de metropoolvorming en de nabijheid zal worden onderzocht. De GOC zou graag tweemaal per jaar een stand van zaken komen geven tijdens hoorzittingen in het Parlement;
- de georganiseerde symposia;
- de publicaties van de GOC, met name een “Toekomstgerichte studie”.

Tot slot benadrukt de heer Périlleux de dringende noodzaak om plannen voor projecten die bijna vanaf het ontstaan van het Gewest op de tafel liggen, uit te voeren.

II. Gedachtewisseling

Mevrouw Fadila Laanan bedankt de leden van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie voor hun

I. Exposé introductif de de M. Benoît Périlleux président de la Commission régionale de développement (CRD), et de M. Eric Corijn, membre de la Commission régionale de développement (CRD).

Voir la [présentation PowerPoint](#) en annexe distribuée aux membres.

M. Benoît Périlleux, président de la Commission Régionale de Développement et M. Eric Corijn, membre de la Commission Régionale de Développement et responsable de la cellule prospective Prospekt parcourant cette présentation PowerPoint.

Mme Sarah De Boeck, la vice-présidente de la CRD, est excusée.

Il est question de :

- la base juridique de la CRD et ses missions telles que décrites dans le CoBAT ;
- sa composition et l'expertise de ses 18 membres dans divers domaines ;
- son fonctionnement en consensus ;
- les pôles de développement du PRDD ;
- les Plans d'Aménagement Directeur (PAD) en élaboration ;
- les avis rendus sur des textes d'ordonnances ou réglementaires ;
- les projets attendus ;
- la question des tours et de la densification ;
- la mise en place récente d'une cellule prospective « Prospect » par le professeur Eric Corijn. Cette cellule de réflexion à moyen et long terme devra dégager une culture et un langage commun pour les lignes directrices futures de la position de la Commission dans ses avis. Des contacts interrégionaux permettent des comparaisons transversales. Sur base volontaire, certains membres y participent ainsi que des académiques. Des entrevues régulières avec d'autres bureaux des Commissions régionales d'avis seront organisées. La sortie post Covid-19 et la relance y sont discutées. Le thème de la métropolisation et celui de la proximité seront examinés. La CRD souhaiterait pouvoir venir faire le point en commission du parlement deux fois par an lors d'auditions ;
- les symposiums organisés ;
- les publications de la CRD dont notamment une « Étude prospective ».

Enfin M. Périlleux insiste sur l'urgence de réaliser les plans pour des projets inscrits depuis presque le début de la Région.

II. Échange de vues

Mme Fadila Laanan remercie les membres de la Commission Régionale de Développement de leur

aanwezigheid. Bij het lezen van de verslagen over de werkzaamheden van de commissie merkt men dat de door de commissie verstrekte adviezen zeer nauwlettend worden gelezen door de commissieleden, en meteen worden gevolgd door een aantal vragen en debatten met de minister-president. Dat betekent dat de commissieleden veel belangstelling hebben voor de expertise, vooral over de RPA.

We kunnen niet voorbijgaan aan de Covid-19-pandemie, die ieders werk heeft verstoord. In de geschiedenis van Europa zijn epidemieën het uitgangspunt geweest voor grote veranderingen in de ruimtelijke ordening. De ervaring met de lockdown heeft ongetwijfeld indruk gemaakt op de leden van de GOC.

Wat is de input van de GOC geweest tijdens de lockdown?

Welke invloed heeft deze ervaring gehad op haar visie op haar kerntaak als belangrijkste adviesinstelling ten dienste van de overheden bij de planning van de stad van de toekomst?

Welke visie heeft de GOC thans op deze ontwikkeling? Wat houdt het begrip “weerslag op de ontwikkeling van het Gewest” in voor haar? Is dit een begrip dat verenigbaar is met vereisten van sociale aard, of met milieubescherming?

Tijdens de vorige zittingsperiode heeft het Gewest de hervorming van het GPDO afgerond. Moet deze hervorming volgens de GOC worden bijgewerkt op basis van de ervaringen van de afgelopen drie maanden, gelet op de door Covid-19 veroorzaakte gezondheids crisis?

Volstaat monitoring ervan in het licht van de recente gebeurtenissen?

Een andere dringende noodzaak heeft betrekking op de klimaatopwarming en de overheden, waarvoor een voorbeeldbeginsel geldt. Mevrouw Laanan beoogt in de eerste plaats een voorbeeld te stellen op het gebied van energiesoberheid, en dus ook op het gebied van de milieu- en klimaatvoetafdruk. Dat is een objectief gegeven.

Deze noodzaak bestaat voor de gewestelijke en gemeentelijke overheidsgebouwen, maar ook voor de sociale huisvesting, zowel sociale als middelgrote woningen.

Het meerderheidsakkoord 2019-2024 stelt dat de regering sterk begaan is met de bouw van woningen. Het algemeen advies dat alle RPA's van de GOC gemeen hebben, steunt een sterk standpunt ten voordele van openbare huisvesting, met name sociale huisvesting en/of huisvesting met sociaal doeleinde.

De PS-fractie geeft de GOC helemaal gelijk ter zake, wat de overheden van bepaalde gemeenten die lijden aan het NIMBY-syndroom niet altijd doen, met name die in de tweede kroon.

Tevens heerst het vooroordeel dat de "passieve" gebouwen

présence. En consultant les comptes rendus des travaux de la commission, on voit que les avis rendus par la commission sont lus avec la plus grande attention par les commissaires, et font immédiatement l'objet de séries de questions et de débats avec le Ministre-Président. C'est dire que l'expertise en premier lieu sur les PAD intéresse énormément les commissaires.

On ne peut passer à côté du sujet de la pandémie du Covid-19, qui n'avait pas manqué de perturber les travaux de chacun. Dans l'histoire de l'Europe, les épidémies ont été le point de départ de changements majeurs en matière d'urbanisme et d'aménagement du territoire. L'expérience du confinement a marqué sans doute les membres la CRD.

Quel a été l'input de la CRD pendant la durée du confinement ?

En quoi cette expérience a affecté son regard sur le cœur de son métier, en tant que plus importante institution consultative au service des pouvoirs publics dans la planification de la ville de demain ?

Comment la CRD voit-elle aujourd'hui ce développement ? Que signifie pour elle cette notion qu'est « l'incidence sur le développement de la Région » ? Est-ce une notion conciliable avec des impératifs de nature sociale, ou la protection de l'environnement ?

Sous la législature précédente, la Région a finalisé la réforme du PRDD. Vu la crise sanitaire du Covid-19 a-t-il, selon la CRD, besoin d'être actualisé sur la base de l'expérience des trois derniers mois ?

Est-ce qu'au regard des événements récents, son monitoring est suffisant ?

Un autre impératif brûlant a trait au réchauffement climatique et aux pouvoirs publics, qui sont soumis à un principe d'exemplarité. Mme Laanan vise avant tout à l'exemplarité en matière de sobriété énergétique, et par voie de conséquence d'empreinte environnementale et climatique. C'est une donnée objective.

La nécessité est présente pour les locaux des administrations publiques régionales et communales, mais également concernant le logement public, que celui-ci soit social ou moyen.

L'accord de majorité 2019-2024 indique que la construction de logements est au cœur des préoccupations du gouvernement. L'avis général commun à tous les PAD de la CRD soutient une position forte en faveur du logement public et en particulier de logements sociaux et/ou à finalité sociale.

Le groupe PS donne entièrement raison à la CRD sur ce point, ce qui n'est pas toujours le cas des autorités de certaines communes en proie au syndrome NIMBY, notamment situées dans la deuxième couronne.

On remarque aussi l'idée reçue que les immeubles dits

een projectie zijn voor een betere en onbepaalde toekomst, en deze woningen tot stand brengen daarom een soort gril is van een sociale elite met de middelen om zich die te veroorloven.

Vandaag de dag zien we de noodzaak om "de imperatieven van het einde van de wereld te verzoenen met de imperatieven van het einde van de maand" - om de uitdrukking te gebruiken die Nicolas Hulot dierbaar is. Het is noodzakelijk om energie-efficiënte woningen te "democratiseren", door ze op grote schaal open te stellen voor de arbeidersklassen die zich arm betalen aan energierekeningen. Soms bedragen deze rekeningen meer dan de huurprijzen van sommige sociale woningen, die echte energievreters zijn.

Hoe ziet de GOC haar rol ter zake, vooral in de komende jaren?

Hoe is de GOC voornemens haar eigen opdracht te vervullen in het licht van de prioriteit inzake het voortbrengen van woningen?

Quid met energiesoberheid, en ruimer gezien de klimaatkwestie?

Welk standpunt heeft de GOC ten aanzien van de kwestie van de sloop-heropbouw, wanneer het gaat om het slopen van zeer oude gebouwen (vaak zeer vervallen en ongeschikt voor de comfortbehoeften van de 21e eeuw) en onmogelijk om te bouwen tot energiesoberheid? Moeten we ons hier principieel tegen verzetten, zoals door sommigen wordt bepleit?

De noodzaak om woningen te bouwen moet rekening houden met de ruimtelijke beperking.

De GBV streeft naar verdere verdichting, maar niet gelijk hoe of tegen gelijk welke prijs. Enerzijds is er behoefte aan een meer functionele mix. De GBV maakt gewag van de wens om voor de Brusselaars "een stad op 10 minuten afstand" te creëren, met in de buurt een school, een medisch centrum, winkels, een groene ruimte en openbare diensten. Soms betekent dit het verdichten van bepaalde wijken die niet dicht genoeg zijn, en het uitdunnen van wijken die te dicht zijn in het licht van de mogelijkheden.

Om deze verschillende vereisten en beperkingen met elkaar te verzoenen, werd er met name voor gekozen over te gaan tot de bouw van torens, waarbij op de grond een open publieke ruimte wordt gelaten, met groenvoorzieningen. De torens van de jaren 2020 moeten dan niet de torens van de jaren 1960 worden met geprefabriceerde betonnen panelen, of saaie kantoorgebouwen uit de tijd van de "verbrusseling".

Het RPA Wet, dat kritiek kreeg omdat het gebouwen van meer dan 12 verdiepingen bevat, volgt deze gedachtegang niet.

Welk standpunt neemt de GOC in het debat over verdichting-uitdunning? Hoe gaat de GOC optreden ten aanzien van de dichtbevolkte gemeenten ten noorden van het Kanaal enerzijds, en de gemeenten van de tweede kroon, die niets willen horen van verdichting?

« passifs » sont une projection dans un avenir meilleur et indéterminé, et que dès lors leur création relève d'une sorte de caprice d'une élite sociale ayant les moyens de se le permettre.

On voit aujourd'hui la nécessité de « concilier les impératifs de la fin du monde avec les impératifs de la fin du mois » – pour reprendre l'expression chère à Nicolas Hulot. Il faut « démocratiser » les logements énergétiquement sobres, en les ouvrant largement aux classes populaires qui se ruinent en factures énergétiques. Parfois ces factures se montent à plus que les loyers de certains logements sociaux qui sont de vrais gouffres énergétiques.

Comment la CRD voit-elle son rôle à cet égard, et surtout dans les années à venir ?

Comment la CRD prévoit-elle d'inscrire sa propre mission par rapport à la priorité de créer du logement ?

Quid de la sobriété énergétique, et plus largement de la question climatique ?

Comment la CRD se positionne-t-elle sur la question des opérations de démolition-reconstruction, lorsqu'il s'agit de raser des immeubles très anciens (souvent très délabrés et inadaptés aux besoins de confort du XXIe siècle) et impossibles à convertir à la sobriété énergétique ? Doit-on par principe s'y opposer comme le défendent certains ?

L'impératif de construire du logement doit suivre la contrainte spatiale.

La DPR vise à poursuivre la densification, mais pas n'importe comment ni à n'importe quel prix. D'une part il faut davantage de mixité fonctionnelle. La DPR évoque une volonté de créer pour les Bruxellois « une ville à 10 minutes », où ils auront à proximité une école, une maison médicale, des commerces, un espace vert et des services publics. Parfois cela implique de densifier certains quartiers qui ne le sont pas assez, et de dédensifier ceux qui le sont trop au regard des possibilités.

Pour concilier ces différents impératifs et contraintes, il a notamment été choisi de recourir à la construction de tours, tout en laissant un espace public ouvert au sol, avec des espaces verts. Alors les tours des années 2020 ne doivent pas être les tours des années 1960 en panneaux de béton préfabriqués, ou bien des immeubles à bureaux ternes remontant à la « bruxellisation ».

Le PAD Loi, contesté pour son inclusion d'immeubles de plus de 12 étages, ne suit pas cet ordre d'idées.

Comment la CRD se positionne-t-elle dans le débat sur la densification-dédensification ? Comment la CRD inscrit-elle son action à l'égard des communes du nord du Canal densément peuplées, et d'autre part les communes de la deuxième couronne qui ne veulent pas entendre parler de densification ?

Welk standpunt heeft de GOC over de bouw van torens in Brussel anderzijds?

Welk standpunt heeft zij inzake het RPA Wet?

Wat multifunctionaliteit betreft, moeten gedacht worden aan lokale werkgelegenheid en de regering geeft, net als de vorige, een belangrijke plaats aan de economische bedrijvigheid in de steden, in het bijzonder aan de stedelijke industrie.

We kunnen echter niet voorbijgaan aan het gezondheids- en sociaal-economisch trauma dat Covid-19 zal veroorzaken in de stad. Al enkele jaren hebben bepaalde lokale handelswijken te maken met aanzienlijke huurleegstand. Een van de redenen die werden opgegeven was de ongeschiktheid van de gebouwen voor de behoeften van de handel aan het begin van de 21e eeuw, en in het bijzonder de te kleine ruimten. De huurleegstand zal waarschijnlijk toenemen met de faillissementen als gevolg van de pandemie, en het probleem met de omvang van de ruimten zal waarschijnlijk blijven bestaan.

Welke plaats krijgt multifunctionaliteit bij het werk van de GOC tijdens de komende jaren?

Welke plaats krijgt de stedelijke industrie bij het werk van de GOC tijdens de komende jaren?

Hoe zal zij de doelstellingen van het Brussels Industrieplan van januari 2019 afstemmen op haar eigen opdrachten?

Welke visie heeft de GOC op de behoeften aan ruimte van de Brusselse handelssector? Welk standpunt heeft zij ter zake?

Zoals vermeld in het algemeen advies van de GOC betreffende de RPA's, is Brussel geen eiland, maar een belangrijk deel van een nationaal en Europees netwerk van steden. Het wordt beïnvloed door het beleid van de aangrenzende Gewesten, en omgekeerd. Daarbij kunnen we het hebben over het mobiliteitsbeleid, maar ook over het economisch beleid, het werkgelegenheidsbeleid, het huisvestingsbeleid, enz.

Hoe verlopen de contacten met de Waalse en Vlaamse tegenhangers? Zijn er samenwerkingsverbanden op dit moment, of in de plannen voor de toekomst?

Mevrouw Laanan herinnert er vervolgens aan dat de samenstelling van de GOC werd herzien bij de hervorming van het BWRO.

Het besluit van de regering stelt het volgende: "De Commissie kan tevens een beroep doen op externe consultants ter verduidelijking van haar opdracht in een hoorzitting of door hen een specifieke studieopdracht toe te vertrouwen.". Is dat al gebeurd? Voor welk dossier? Vindt de Commissie dat ze voldoende tools heeft om haar wettelijke opdracht te vervullen?

Meent de GOC voldoende vertegenwoordigd te zijn wat de

Comment la CRD se positionne-t-elle à l'égard de la construction de tours à Bruxelles ?

Quelle est la position sur le PAD Loi ?

À propos de multifonctionnalité il faut évoquer l'emploi local et le gouvernement, comme le précédent, accorde une place importante à la place de l'activité économique urbaine, et tout spécialement l'industrie urbaine.

On ne peut cependant pas faire abstraction du traumatisme sanitaire et socio-économique que le Covid-19 aura sur la ville. Depuis plusieurs années déjà, certains quartiers commerçants de proximité faisaient face à des vides locatifs importants. L'une des raisons invoquées était l'inadaptation des lieux aux besoins du commerce du début du XXIe siècle, et notamment la taille trop petite des locaux. Le vide locatif risque de s'accroître avec les faillites que la pandémie aura causées, et le problème de la taille des locaux risque d'être le même.

Quelle place la multifonctionnalité aura-t-elle dans le travail de la CRD au cours des années à venir ?

Quelle place occupera l'industrie urbaine dans le travail de la CRD au cours des prochaines années ?

Comment agencera-t-elle les objectifs du Plan industriel bruxellois de janvier 2019 avec ses propres missions ?

Quel regard porte la CRD sur la question des besoins en termes de locaux du secteur du commerce bruxellois ? Comment se positionne-t-elle à cet égard ?

Comme le dit l'avis général sur les PAD de la CRD, Bruxelles n'est pas une île, mais bien une pièce importante d'un réseau de villes national et européen. Elle subit les effets de politiques des Régions voisines, et réciproquement. On peut parler des politiques de mobilité, mais aussi économiques, de l'emploi, du logement, etc.

Comment se déroulent les contacts avec les homologues wallon et flamand ? Y-a-t-il des collaborations actuellement, ou dans les plans pour l'avenir ?

Mme Laanan rappelle ensuite que la composition de la CRD a été revue par la réforme du CoBAT.

L'arrêté du gouvernement prévoit que : « La Commission peut également faire appel à des consultants extérieurs susceptibles de l'éclairer dans sa mission en les auditionnant ou en leur confiant une mission d'étude spécifique. ». Est-ce déjà arrivé ? Pour quel dossier ? La Commission estime-t-elle être suffisamment outillée pour remplir sa mission légale ?

À propos des enjeux jugés prioritaires, la CRD s'estime-

prioritair geachte doelstellingen betreft, bijvoorbeeld op het vlak van huisvesting?

Hoe staat het met de zichtbaarheid van de commissie? Hoe kan ze verbeterd worden? Hoe staat het met de internetsite?

Tot slot, wat is het prioritair dossier voor deze zittingsperiode?

De heer Christophe De Beukelaer stelt voor thematische vragen te stellen om meer inzicht te krijgen op de persoonlijkheid van de voorzitter van de GOC en zijn kritische kijk op ruimtelijke ordening.

Hij herinnert eraan dat de loopbaan van de heer Périlleux zich binnen de administratie heeft afgespeeld. De uitoefening van verantwoordelijke functies is een duidelijke troef voor zijn voorzitterschap. Hij hield toezicht op de vroege stadsvernieuwingsinspanningen van het jonge BHG. Hij leidde de dienst planning, de administratieve en technische tak van de regering voor de ontwikkeling van het GOP, het GBP en het secretariaat van de GOC.

Welke impact heeft deze ervaring in de stadsvernieuwing, die ooit een revolutionaire dimensie had, gehad op de adviezen en opmerkingen over de planning? Blijft de wens tot stadsvernieuwing thans nog aan de orde? Welke strategische rol speelt hij in het ontstaansproces van de stad van de eenentwintigste eeuw? Wat werd geleerd van deze verschillende ervaringen? Hoe kan daarvan gebruikgemaakt worden?

Vervolgens verwijst de heer De Beukelaer naar artikel 2 van het BWRO. Dit artikel bevat de grote principes inzake ruimtelijke ordening en werd rijkelijk geamendeerd in de loop der jaren. Bij elk van de 22 wijzigingen werden op dat moment actuele stadsthema's erin opgenomen. De laatste wijziging betrof het EPB en mobiliteit. Na de recente gezondheidsschok, die gevolgen zal hebben voor onze levensstijl, zou het interessant zijn om te weten welke nieuwe doelstellingen in aanmerking moeten worden genomen en welke moeten worden toegevoegd of verduidelijkt.

Covid-19 heeft een gezondheidscrisis veroorzaakt, maar ook een sociaaleconomische crisis. Dat zal leiden tot een ernstige begrotingscrisis op federaal, gewestelijk en zelfs gemeentelijk niveau. Als goede huisvader moet het Gewest aandacht besteden aan de monitoring van zijn investeringen en deze onder controle houden. Pijnlijke keuzes zullen nodig zijn. Een ontwikkelingsplan is een kostbaar instrument om het te helpen bij zijn strategie, die gevolgen zal hebben op het niveau van de 19 gemeenten. Het zal redelijk zijn het GewOP te herlezen in het licht van de lessen die uit de pandemie kunnen worden getrokken om te komen tot samenhang tussen de gewestelijke en gemeentelijke doelstellingen voor de steden, zodat de kosten onder controle blijven in de jaarlijkse begrotingsprojecties. Zou het niet gepast zijn om hetzelfde instrument te hebben op lokaal niveau? GemOP's zijn niet langer verplicht. Het zouden ook lokale beleidsverklaringen zijn voor een gemeentelijk mandaat. In een gezonde participatiedemocratie zou het een sterk punt zijn om een kritisch oordeel te geven over de uitwerking van de richtsnoeren van een dergelijk GemOP en over de projectie

t-elle assez représentée dans les domaines du logement par exemple ?

Qu'en est-il de la visibilité de la commission ? Comment l'améliorer ? Quid du site internet ?

Enfin quel est le dossier prioritaire de cette législature ?

M. Christophe De Beukelaer se propose de poser des questions thématiques qui permettront de mieux cerner la personnalité du président de la CRD et d'apprécier son regard critique sur l'aménagement du territoire.

Il rappelle que M. Périlleux a fait sa carrière au sein de l'administration. L'exercice de postes de responsabilités est un atout certain pour sa présidence. Il a encadré les premières opérations de rénovation urbaine de la jeune RBC. Il a dirigé le service de la planification, bras administratif et technique du gouvernement pour l'élaboration de PRD, PRAS et le secrétariat de la CRD.

Quel a été l'impact de cette expérience en rénovation urbaine qui jadis fut une dimension révolutionnaire, sur les avis et observations rendus sur la planification ? Une volonté de rénovation urbaine reste-t-elle d'actualité ? Quelle part stratégique prend-elle dans le processus d'émergence de la ville du XXIe siècle ? Qu'a-t-il retenu de ces différentes expériences ? Comment en tirer profit ?

M. De Beukelaer renvoie ensuite à l'article 2 du CoBAT. Cet article qui énonce les grands principes de l'aménagement du territoire a été richement amendé au fil du temps. À chaque fois (22 modifications) des thématiques urbaines du moment y ont été incluses. La dernière modification portait sur le PEB et la mobilité. Après le récent séisme sanitaire, qui impactera nos modes de vie, il serait intéressant de connaître les nouveaux objectifs dont il faudra tenir compte et qu'il faudra ajouter ou préciser.

Le Covid-19 a amené une crise sanitaire, mais aussi socio-économique. Il amènera au Fédéral et au niveau régional et même communal une grave crise budgétaire. En bon père de famille, la Région devrait être attentive au suivi de ses investissements et les maîtriser. De douloureux arbitrages seront nécessaires. Un plan de développement est un outil précieux pour l'aider dans sa stratégie qui se répercutera au niveau des 19 communes. Il sera raisonnable de relier le PRD à l'aune des enseignements de la pandémie pour s'assurer d'une cohérence entre les objectifs urbains régionaux et communaux pour en maîtriser les coûts dans les projections budgétaires annuelles. Ne serait-il pas opportun d'avoir un même outil ou niveau local à nouveau ? Les PCD ne sont plus obligatoires. Ils seraient aussi des plans de déclaration de politique locale pour une mandature communale. Dans une démocratie participative assumée, un point fort serait de donner un avis critique sur l'élaboration des lignes de conduite d'un tel PCD et sur la projection de moyens à mettre en œuvre par le collègue durant son mandat.

van de middelen die het college tijdens zijn mandaat moet inzetten.

Waarom hebben zo weinig gemeenten een GemOP uitgewerkt? Moet het niet opnieuw in het zonnetje worden gezet zoals de vergeten groenten?

Is het niet een methodologisch en strategisch instrument dat het mogelijk maakt om de coherente toepassing en de juiste financiële benadering van het door de gemeenten gevoerde beleid te controleren? Huisvesting, mobiliteit, groenvoorzieningen en erfgoed kunnen meerdere gemeenten aanbelangen. Moet de status van het GemOP niet worden herzien om het een vereenvoudigde en pedagogische inhoud te geven als incentive?

Voor de RPA besteedt de regering aandacht aan de inzichten die door openbare onderzoeken worden verschaft om het ontstaan van voorbeeldprojecten op het gebied van stedenbouw, architectuur en milieu te bevorderen. Een participatiedienst zal worden opgezet. De vraag is echter welke fase ideaal zou zijn voor een hoorzitting met de burgers. Welke hiërarchie van interventies bepaalt de GOC tussen de RPA's en de BMA, die zich moet uitspreken over de kwaliteit van de architecturale projecten? Bestaan er tegenvoorbeelden waar het minder goed is gegaan?

Op het vlak van mobiliteit preciseert de regering dat de aanpak in een metropoolomgeving moet worden vernieuwd om geheel doeltreffend te zijn. Wat houdt deze erkenning van de metropool in, die zo'n vijftig gemeenten rond Brussel zichzelf ontzeggen terwijl ze vastzitten voor hun verplaatsingen? Wat moeten we de regering aanbevelen? Zal de gezondheidscrisis gevolgen hebben voor onze vervoerswijzen? Waarvoor moet worden gepleit?

Het is duidelijk dat de Covid-19-pandemie de behoefte aan groene ruimten en voorzieningen op wijkniveau heeft geobjectiveerd. Denkt de GOC deze lokale dimensie te overstijgen tot het gewestelijk niveau? Moet zij niet snel het voortouw nemen bij het opstellen van leidraden die rekening houden met territoriale bijzonderheden (eerste of tweede kroon)?

De laatste versie van het BWRO heeft het erfgoed opnieuw op de kaart gezet bij de planning. Een BBP kan nu een erfgoedcomponent bevatten, wat een grote stap voorwaarts is. De Raad van State heeft dat lang betwist. Hoe kan het erfgoed, een niet-hernieuwbare hulpbron die per definitie niet kan worden verplaatst, worden gevaloriseerd? Hoe kan in een context van ecologische, klimatologische en ecologische transitie het behoud van het erfgoed worden verzoend met de verdichting als gevolg van de bevolkingsgroei? Wat is erfgoed? Hoe ver moeten we gaan? Op grond van welk kenmerk moet overwogen worden het te beschermen?

We hebben het over duurzaamheid en houdbaarheid. Welke betere wereld kan aan de toekomstige generaties worden geleverd in termen van economische, ecologische en sociale rechtvaardigheid? Duurzaamheid verwijst naar de

Pourquoi si peu de communes ont-elles élaboré un PCD ? Ne devrait-il pas être remis à l'honneur comme les légumes oubliés ?

N'est-ce pas un instrument méthodologique et stratégique qui permettrait de vérifier l'application cohérente et la juste approche financière de sa politique déployée par les communes ? Le logement, la mobilité, les espaces verts, le patrimoine peuvent se rapporter à plus d'une commune. Ne faudrait-il pas revoir le statut du PCD et lui appliquer un contenu incitatif simplifié et pédagogique ?

Pour les PAD, le gouvernement porte une attention à l'éclairage que donnent des enquêtes publiques pour favoriser l'émergence de projets exemplaires au niveau urbanistique et architectural et environnemental. Un service de participation sera mis en place. Or, la question est de savoir où se situerait la phase idéale pour l'audition des citoyens. Quelle hiérarchisation d'interventions la CRD établit-elle entre les PAD et le BMA dont la mission est de s'exprimer sur la qualité des projets d'architecture ? Y a-t-il des contre-exemples où les choses se sont passées moins bien ?

En termes de mobilité, le gouvernement précise que l'approche doit être renouvelée dans un cadre métropolitain pour être pleinement efficace. Qu'est-ce qui coïncide à cette reconnaissance métropolitaine dont une cinquantaine de communes autour de Bruxelles se privent et qui sont étouffées en matière de déplacements ? Que recommander au gouvernement ? Est-ce que la crise sanitaire aura une incidence sur nos modes de déplacement ? Que préconiser ?

Il est clair que la pandémie Covid-19 a objectivé les besoins en espaces verts et en équipements à l'échelle des quartiers. La CRD imaginerait-elle transcender cette dimension locale au niveau régional ? Ne devrait-elle pas prendre rapidement le leadership pour la rédaction de lignes de conduite qui tiennent compte des spécificités territoriales (première ou seconde couronne) ?

La dernière version du CoBAT a donné ses lettres de noblesse au patrimoine en matière de planification. Un PPAS peut désormais contenir un volet patrimoine, ce qui est une belle avancée. Ce fut longuement controversé par le Conseil d'État. Comment valoriser le patrimoine qui est une ressource non renouvelable et non délocalisable par définition ? Comment dans un contexte de transition écologique, climatique et environnementale concilier la conservation du patrimoine et la densification liée à la croissance démographique ? Qu'est-ce que le patrimoine ? Jusqu'où aller ? Quelle caractéristique retenir pour envisager de le protéger ?

On parle de durabilité et de soutenabilité. Quel monde meilleur livrer aux générations futures en termes économiques, environnementaux et d'équité sociale ? La durabilité renvoie à la pérennité des ressources. La

bestendigheid van hulpbronnen. Deze stedelijke dimensie wordt sinds de jaren negentig van de vorige eeuw in de planning opgenomen. Hoeveel diepgang geeft de GOC aan dit stedelijke concept van duurzaamheid? Is het niet waarschijnlijk dat het begrip "aanzienlijke impact" dat door het BWRO wordt bepaald, restrictief zal worden gelet op de huidige sociaaleconomische context? Hoe kan de duurzaamheidsdimensie praktisch worden geïntegreerd in plannen en regelgeving? Moeten de ontwikkelingsplannen en verordeningen blijvend geldig zijn of moeten ze beperkt zijn in de tijd? De Covid-19-crisis heeft het concept van de rustige stad doen ontstaan. Hoe kunnen we op het niveau van de GOC bijdragen aan de invulling van dit begrip?

Mevrouw Marie Nagy bedankt de leden van de GOC voor hun aanwezigheid en hun presentatie. De nieuwe GOC biedt veel enthousiasme over zijn werkvooruitzichten. Bij de mobilisatie van de bewoners rond de RPA's is het idee ontstaan om de GOC uit te nodigen.

Ondanks alle getroffen voorzorgen en alle procedures voor deelname hebben de 10 RPA's die samen werden onderworpen aan het openbaar onderzoek, een gevoel van bereidheid gecreëerd om de stad op een wezenlijke manier te veranderen zonder dat de inwoners de kans krijgen om na te denken, te debatteren en invloed uit te oefenen. Dit is te wijten aan het gelijktijdige karakter van de onderzoeken.

Het algemeen advies dat de GOC uitbracht over de RPA's belicht een aantal vragen die door de inwoners van de verschillende wijken en door de gemeenten zijn gesteld. De KCML liet haar voorbehoud ook varen om op een zeer typische en nogal negatieve manier kritiek te leveren op sommige RPA's. Het is de rol van de GOC om te reageren op wat er tijdens de openbare onderzoeken naar voren is gebracht en om de regering te adviseren bij de goedkeuring of wijziging van het RPA.

Inzake de RPA's Heyvaert, Ninove en Wet doen dezelfde problemen zich voor, maar dan in verschillende mate. De RPA's Ninove en Wet zijn meer dan tien jaar oud. Ze werden vanaf het begin aangevochten en nu wil men ze doordrukken.

Er is geen grondcontrole op de RPA Heyvaert. Het is het enige RPA dat de bereidheid vertoont om uit te dunnen, aangezien het erom gaat de economische activiteit op gang te brengen. Het mechanisme om dit te bereiken is niet erg duidelijk. Hetzelfde geldt voor de juridische mechanismen van het RPA Wet. De logica is om ruimte te krijgen in ruil voor extra verdiepingen. Het park van het RPA Ninove gaat de goede kant op. Bij goed weer is het in dit park erg druk. Dit park wordt bedreigd door de schaduw van de drie torens of een enkele toren en door de bouw van sociale woningen. Hoe kan de kwestie van de juridische instrumenten om de dichtheid en de haalbaarheid van projecten te meten concreet worden opgelost? Hoe kan het vertrouwen en de band met de inwoners die zich tegen de RPA's verzetten, hersteld worden?

Het idee om na te denken over een kasba in het kader van de GSV is zeer interessant. Is het mogelijk dit idee verder uit te werken?

Het Gewest heeft een ambitieus klimaat/energieplan

planification englobe cette dimension urbaine depuis les années '90. Quelle épaisseur la CRD donne-t-elle à ce concept urbain de durabilité ? La notion d'incidence notable édictée par le CoBAT ne risque-t-elle pas de devenir limitative vu le contexte socioéconomique actuel ? Comment intégrer pratiquement la dimension de durabilité dans les plans et les règlements ? Les plans d'aménagement et les règlements doivent-ils continuer à être pérennes ou convient-il de les limiter dans le temps ? La crise du Covid-19 a apporté le concept de ville apaisée. Comment au niveau de la CRD contribuer à la mise en place de ce concept ?

Mme Marie Nagy remercie les membres de la CRD pour leur présence et leur présentation. La nouvelle CRD donne beaucoup d'enthousiasme sur les perspectives de son travail. Lors de la mobilisation des habitants autour des PAD a germé l'idée d'inviter la CRD.

Malgré toutes les précautions prises et toutes les procédures de participation, manifestement les 10 PAD mis à l'enquête publique ensemble ont suscité un sentiment de la volonté de changer la ville de manière substantielle sans que les habitants aient l'occasion de pouvoir y réfléchir, d'en débattre et d'influencer. Ceci à cause de la simultanéité des enquêtes.

L'avis général de la CRD émis sur les PAD met en évidence une série de questions avancées par les habitants des différents quartiers et par les communes. LA CRMS aussi est sortie de sa réserve pour critiquer de manière très typée et plutôt négative certains PAD. C'est le rôle de la CRD de répondre à ce qui a été mis en avant durant les enquêtes publiques et de conseiller le gouvernement dans l'adoption ou le changement du PAD.

Sur les PAD Heyvaert, Ninove et Loi - à des degrés divers - on se retrouve avec les mêmes problématiques. Les PAD Ninove et Loi datent de plus de dix ans. Contestés dès le départ, on veut les faire adopter au forceps.

Il n'y a pas de maîtrise foncière sur le PAD Heyvaert. C'est le seul PAD qui connaît une volonté de dédensifier puisqu'il s'agit de faire bouger l'activité économique. Le mécanisme pour y parvenir n'est pas très clair. Idem pour les mécanismes juridiques pour le PAD Loi. La logique est de recevoir un espace de recul en échange d'étages supplémentaires. Le parc du PAD Ninove évolue dans le bon sens. Quand il fait beau, ce parc est fort occupé. Ce parc est menacé par l'ombre des trois ou d'une seule tour et par la construction de logements sociaux. Comment concrètement résoudre la question des outils juridiques pour mesurer la densité et la faisabilité des projets ? Comment recréer de la confiance et du lien avec les habitants qui se mobilisent contre les PAD ?

L'idée de réfléchir à une casbah dans le cadre du RRU pour la densité est fort intéressante. Est-il possible d'explicitier cette idée ?

La Région a adopté un ambitieux plan de climat/énergie

aangenomen dat stelt dat alle 400.000 woningen van het BHG de komende 30 jaar emissievrij zullen zijn. Deze ambitieuze doelstelling vereist een complex financieel mechanisme. Het is een kans om een belangrijke economische sector te ontwikkelen. Ondersteunt de GOC dit proces? Wat zijn haar concrete voorstellen voor de renovatiestrategie van het energie-klimaatplan voor 2030?

Veel studies worden gemaakt over water en milieu, maar moet de stedenbouw niet opnieuw worden omschreven? Wat is een "goede constructie"? Hoe kan men de vragen van bewoonbaarheid, comfort en kwaliteit beantwoorden in een stadsontwerp met als doel de stad zelf mooi, aangenaam, duurzaam, enz. te maken? Wat denkt de GOC daarover? Kunnen we denken aan een ronde tafel over de bouw van de stad in de letterlijke zin van het woord?

De heer Geoffroy Coomans de Brachène brengt op zijn beurt de kwestie van de RPA's ter sprake en vraagt welk standpunt de nieuwe GOC heeft over de kwestie van de torens.

Vervolgens spreekt hij over een te technische woordenschat die eigen is aan experts die in afzondering werken. Omdat we met alle burgers moeten praten en omdat ruimtelijke ordening iedereen aangaat, zou het beter zijn een woordenschat die iedereen kan begrijpen te hanteren.

De torens zijn het belangrijkste element dat de RPA's kenmerkt. De spreker verheugt zich over de gelegenheid om de GOC te ontmoeten als de gezondheids crisis bijna voorbij is. Zien de twee vertegenwoordigers van de GOC een pre- en post-Covid-19-crisis met betrekking tot de configuratie en de locatie van de torens? We konden lezen dat de architectuur ingrijpend zou veranderen in de richting van meer groene ruimtes, balkons, groene daken, meer ruimte voor de bewoners van de torens, die bijna gevangen zaten. Op dit moment heeft Brussel 1.850 ha platte daken die niet worden benut, wat een kans is voor de Brusselaars. Heeft de GOC hierover suggesties gedaan?

Met het telewerken in opkomst zullen steeds meer mensen de stad willen verlaten. Voelt de GOC een confrontatie met degenen die niet telewerken? De vastgoedsector wijst op een stormloop naar appartementen met een tuin of grote huizen.

Hoe ziet de GOC de ecologische transitie in het licht van de gezondheids crisis en de uit te voeren werken? Er wordt weinig gezegd over het concept van een "CO₂-neutrale bouwplaats". De bouwplaatsen zouden echter verantwoordelijk zijn voor 5 tot 8% van de CO₂-productie. Daarvoor zijn beton en cement verantwoordelijk. De GOC zou (duurdere) houten bouwwerken kunnen bevorderen, bijvoorbeeld door middel van financiële of fiscale incentives, zoals in Parijs.

Lang voor de Covid-19-crisis, uitte de MR-fractie aarzelingen over de RPA's. Het RPA Ninove kent moeilijkheden m.b.t. RoRo. Doet de GOC suggesties?

qui prévoit que dans les 30 ans à venir l'ensemble des 400.000 logements de la RBC seront à zéro émission. Cet ambitieux objectif suppose un mécanisme financier complexe. C'est une opportunité de développer un secteur économique important. Est-ce que la CRD accompagne ce processus ? Quelles sont ses propositions concrètes sur la stratégie de rénovation du plan énergie climat 2030 ?

De nombreuses études sont faites sur l'eau et l'environnement, mais ne conviendrait-il pas de redéfinir l'urbanisme ? Qu'est-ce qu'une « bonne construction » ? Comment répondre aux questions d'habitabilité, de confort et de qualité dans un dessein urbain avec pour objectif la ville en elle-même pour qu'elle soit belle agréable, durable, etc. Quelle est la réflexion de la CRD à ce sujet ? Peut-on imaginer une table ronde autour de la construction de la ville au sens propre ?

M. Geoffroy Coomans de Brachène évoque à son tour la question des PAD et demande comment la nouvelle CRD se positionne sur la question des tours.

Il évoque ensuite un vocabulaire trop technique qui est le propre d'experts qui travaillent en vase clos. Comme il faut parler à tous les citoyens, et comme l'aménagement du territoire concerne tout le monde, il faudrait davantage parler au moyen d'un vocabulaire compréhensible par tous.

Les tours sont l'élément principal qui caractérise les PAD. L'orateur se félicite de pouvoir rencontrer la CRD quand la crise sanitaire est presque terminée. Les deux représentants de la CRD voient-ils un avant et un après-crise Covid-19 par rapport à la configuration et l'implantation des tours ? On a pu lire que l'architecture allait profondément changer pour aller vers plus d'espaces verts, de balcons, de toitures verdurisées, plus d'espaces pour les habitants des tours, presque emprisonnés. Actuellement, Bruxelles compte 1.850 ha de toitures plates non exploitées qui sont une opportunité pour les Bruxellois. La CRD a-t-elle fait des suggestions à ce sujet ?

Eu égard au télétravail en augmentation, le nombre de ceux qui voudront sortir de la ville sera en hausse. La CRD ressent-elle une confrontation avec ceux qui ne font pas du télétravail ? Le secteur immobilier indique une précipitation sur les appartements avec jardin ou sur les grandes maisons.

Comment la CRD voit-elle la transition écologique en regard de la crise sanitaire et des chantiers à mettre en œuvre ? On parle peu du concept de « chantier neutre en CO₂ ». Les chantiers seraient pourtant responsables de 5 à 8 % de la production de CO₂. Le béton et le ciment sont à pointer du doigt. La CRD pourrait promouvoir la construction en bois (plus cher) par exemple au moyen d'incitatifs financiers ou fiscaux, comme à Paris.

Bien avant la crise du Covid-19, le groupe MR a exprimé des réticences sur les PAD. Le PAD Ninove par rapport au RoRo connaît des difficultés. La CRD formule-t-elle des suggestions ?

De stedelijke planning van de jaren zeventig (Wet en Zuid) bracht hogere en grotere torens met zich mee, zonder rekening te houden met de directe omgeving en de behoefte aan groene zones. Sommige partijen die de torens aanvaardden, betreuren dat 14% van de groene zones in de afgelopen 20 jaar zijn verdwenen.

Een "minipark" ondraan een toren, bijvoorbeeld tegenover de Wetstraat, stelt niemand tevreden.

Er is sprake van 40 tot 50 torens in Brussel. Biedt deze verdubbeling een oplossing voor de genoemde behoeften? Worden andere vormen aanbevolen door de GOC? Bij perspective.brussels wordt gezegd dat de beste vorm van verdichting het Haussmann-gebouw is: zoveel mogelijk mensen op zo weinig mogelijk ruimte.

De "biotoopcoëfficiënt per oppervlakte" is een voorbeeld van de esoterische woordenschat die de burger weghoudt van de ruimtelijke ordening waarvan hij het eerste slachtoffer is. De spreker wenst een voor iedereen begrijpelijker woordenschat. Betere uitleg in eenvoudiger termen zou helpen om een aantal mensen weer bij het debat te betrekken.

Tot slot looft de spreker het idee van professor Eric Corijn van een prospectieel. In de post-Covid-periode zullen die werkzaamheden moeten gevolgd worden.

De data van de adviezen die verstrekt werden over de RPA's (16 april voor Heyvaert, 30 april voor Josaphat) tonen dat de crisis de GOC niet belet heeft te werken. Hoe was dat mogelijk?

De heer Benoît Périlleux, voorzitter van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie, verheugt zich over het groot aantal vragen.

Wat de gevolgen van de Covid-19-crisis betreft, is het duidelijk dat de Commissie in overeenstemming was met het GPDO, om de territoriale ontwikkeling op een duurzame en veerkrachtige manier op te vatten. De crisis heeft bepaalde kwesties benadrukt: groene zones, gebrek aan publieke of private ademruimte. Deze elementen werden opgenomen in de GSV met betrekking tot de normen voor woonbaarheid. Waarborgen worden gevraagd inzake het ontwerp voor projecten die niet alleen betrekking hebben op woningen, maar ook op alles wat te maken heeft met de uitbreiding van de woningen (een terras, een tuin of collectieve voorzieningen) waarbij gewaarborgd kan worden dat wanneer de woningen klein zijn, er mogelijkheden zijn om buiten de woningen een aangename tijd te kunnen doorbrengen.

Wat de verdichting betreft, moet een rechtstreeks verband worden gelegd met de torens. Torens zijn niet noodzakelijkerwijs kenmerkend voor een bepaalde dichtheid (het Haussmann-model is bijna twee keer zo dicht als de torens van de jaren zestig). De vraag werd gesteld met betrekking tot de GSV en de noodzaak om aan het Brusselse mozaïek te werken. Het kenmerk van Brussel is dat het zeer verschillende stadswefsels heeft met zeer bijzondere stijlkenmerken. Het is begrijpelijk dat mensen die in een wijk met een bepaalde typologie wonen en die daarvan houden, niet willen dat deze typologie in vraag wordt gesteld om zo met een ander model

L'urbanisme des années '70 (Loi et Midi) apporte des tours plus hautes et plus grandes sans égard à l'environnement immédiat et des besoins en espace vert. Certains partis qui acceptent les tours déplorent la disparition de 14% d'espaces verts les 20 dernières années.

Un « pocket parc » au bas d'une tour par exemple face à la rue de la Loi ne satisfait personne.

Il est question de 40 à 50 tours à Bruxelles. Ce doublement est-il une solution aux besoins évoqués ? D'autres formes sont-elles préconisées par la CRD ? À perspective.brussels il se dit que la meilleure forme de densification c'est l'immeuble haussmannien : un maximum de personnes sur un minimum de place.

Le « coefficient de biotope par surface » est un exemple du vocabulaire ésotérique qui éloigne le citoyen de l'aménagement du territoire dont il est la première victime. L'orateur souhaite un vocabulaire plus compréhensible par tous. Mieux expliquer avec des termes plus simples permettra de réinsérer une série de personnes dans le débat.

Enfin, l'orateur salue l'idée du professeur Eric Corijn d'une cellule prospective. Dans la période post Covid-19 il faudra suivre ces travaux.

Les dates pour les avis rendus sur les PAD (Heyvaert le 16 avril, Josaphat le 30 avril) montrent que la crise n'a pas empêché la CRD de travailler. Comment cela a-t-il été possible ?

M. Benoît Périlleux, président de la Commission Régionale de Développement, salue le nombre important des questions.

À propos des conséquences de la crise Covid-19, il est évident que la commission s'était inscrite dans la lignée du PRDD, afin de concevoir le développement territorial de façon durable et résiliente. La crise a accentué certaines questions : espaces verts, absence de possibilité de disposer d'espaces de respiration publics ou privés. Ces éléments ont été inscrits dans le RRU à propos de normes d'habitabilité. On a exigé des garanties de conception des projets qui ne concernent pas seulement le logement, mais aussi tout ce qui concerne le prolongement du logement (soit une terrasse, soit un jardin, soit un équipement collectif) où l'on peut garantir que quand le logement est petit il existe des possibilités en dehors du logement de pouvoir passer du temps agréable.

À propos de la densification, il convient d'établir un lien immédiat avec les tours. Les tours ne sont pas nécessairement significatives d'une certaine densité (le modèle haussmannien est quasiment deux fois plus dense que les tours des années '60). La question a été évoquée à propos du RRU et de la nécessité de travailler sur la mosaïque bruxelloise. La caractéristique bruxelloise est d'avoir des tissus urbains très différents avec des typomorphologies très particuliers. Il est compréhensible que les gens qui habitent un quartier avec une typologie particulière et qui leur plaît, ne veulent pas voir cette

geconfronteerd te worden. De gedragslijn van de GOC is om voorzichtig te zijn, rekening te houden met de realiteit ter plaatse en waar mogelijk te pleiten voor verdichting. Dit is met name het geval in de tweede kroon, waar er beschikbare terreinen zijn en waar er bouwgrond is waar al lang niet meer werd gebouwd. Iedereen kent de saga van de sociale woningen (Kwartelveld, Witte Vrouwen, enz.) waar het Gewest te maken heeft gehad met lokale weerstand tegen de bouw van noodzakelijke sociale woningen.

De vorige commissie had een nogal radicale houding ten opzichte van hoogbouw. De nieuwe commissie heeft deze lijn niet gevolgd, omdat zij van mening is dat als een expertise op dit gebied wordt ingeroepen, zij rekening moet kunnen houden met de specifieke kenmerken van de plaatsen. Het heeft voor experts niet veel zin om *a priori* te zeggen: "We weigeren de torens."

In het advies over het Hermann-Debroux-dossier is er bijvoorbeeld sprake van een plaats waar de leden van de commissie van mening zijn dat het niet onmogelijk is om een toren te bouwen, omdat het van landschappelijk belang is om zowel het metrostation als een stadstoegang aan te geven. Op sommige plaatsen veroorzaakt dat geen problematische overlast.

De vermenigvuldiging van de torens is een probleem. Zo'n groot aantal hoge gebouwen in Brussel is niet wenselijk. Een onderzoek per geval zal dit duidelijk maken. Dit wordt vermeld in het advies van de commissie over het ontwerp van GSV. De locatie van een toren vereist een grondig onderzoek van de lokale omstandigheden. Is er bijvoorbeeld voldoende toegang tot het openbaar vervoer om geen grote parkeer- en verkeersproblemen te veroorzaken? Zijn er groene zones en (commerciële en andere) gemeenschapsvoorzieningen beschikbaar?

Bij ieder project zijn er architectonische en functionele aspecten. Het is belangrijk dat de basis van de torens afgestemd blijft op het stedelijk weefsel en geen barrière vormt. Hetzelfde geldt voor de top van een toren die toegankelijk zou zijn voor horeca-uitzichten, enz.

De GOC heeft geen definitieve anti-torenreligie. Het is een onderwerp dat goed moet worden doordacht en er moet rekening worden gehouden met alle elementen die nodig zijn om de locatie ervan te rechtvaardigen en met de elementen die nodig zijn voor de latere goede werking ervan.

De Commissie hecht veel belang aan het behoud van een productieve structuur binnen het Gewest zelf, meer bepaald voor de productie die nodig is voor de stad. Mevrouw Sarah De Boeck heeft net haar doctoraat over dit onderwerp behaald. Ze heeft samen met anderen het concept van de essentiële economie ontwikkeld. Het gaat om het hebben van een loodgieter, een elektricien, een bakker, agrofood, stedelijke diensten, bouw, enz. Deze activiteiten genereren lokale werkgelegenheid, d.w.z. werkgelegenheid die niet kan worden verplaatst. Daarom heeft de Commissie in haar advies over het RPA Heyvaert aanbevolen - met de stopzetting van het RoRo-

typologie remise en cause pour être confrontée à un modèle différent. La ligne de conduite de la CRD est d'être précautionneuse, de prendre en compte la réalité du terrain et de plaider pour la densification là où c'est possible. C'est notamment le cas en deuxième couronne où il y a des emplacements disponibles et où il y a des terrains constructibles qui ne sont pas construits depuis très longtemps. Chacun connaît la saga des logements sociaux (Champ des Cailles, les Dames blanches, etc.) où la Région a été confrontée à une opposition locale pour la réalisation de logements sociaux indispensables.

La commission précédente avait une position assez radicale sur les tours. La nouvelle commission n'a pas suivi cette ligne en considérant que si une expertise est convoquée en la matière, elle doit pouvoir prendre en compte la spécificité des lieux. Cela n'a pas beaucoup de sens pour des experts de dire *a priori* : « Nous refusons les tours. ».

Par exemple, dans l'avis sur le dossier Hermann-Debroux, il y a un endroit où les membres de la commission considèrent qu'il n'est pas impossible d'implanter une tour, car cela correspond à la fois à un intérêt paysager pour signaler la station de métro et une entrée de ville. À certains endroits cela ne provoque pas de nuisances problématiques.

La multiplication des tours pose quant à elle problème. Avoir un nombre aussi important d'immeubles élevés à Bruxelles n'est pas souhaitable. Un examen au cas par cas permettra d'y voir clair. Cela a été dit dans l'avis de la commission sur le projet de RRU. L'implantation d'une tour exige un examen approfondi des conditions locales. Y a-t-il par exemple suffisamment d'accès en transports en commun pour ne pas générer des problèmes de parking et de circulation importants. Y a-t-il des espaces verts et des équipements collectifs (commerciaux et autres) disponibles ?

Pour chaque projet il existe des aspects architecturaux et fonctionnels. Il est important que les socles des tours restent en communication avec le tissu urbain et ne soient pas une barrière. De même pour le sommet d'une tour qui serait accessible pour des points de vue horeca, etc.

La CRD n'a pas une religion définitive anti-tours. Il s'agit d'un objet qui doit être bien réfléchi et il convient de prendre en compte tous les éléments nécessaires pour justifier sa localisation et les éléments nécessaires pour le bon fonctionnement ultérieur.

La commission est très attentive à maintenir un tissu productif au sein même de la Région. Ceci dans les domaines de la production nécessaire à la ville. Mme Sarah De Boeck vient d'obtenir son doctorat sur ce sujet. Elle a développé -avec d'autres- le concept d'économie essentielle. Il s'agit d'avoir un plombier, un électricien, un boulanger, de l'agroalimentaire, les services urbains, la construction, etc. Ces activités génèrent de l'emploi local, à savoir de l'emploi non délocalisable. C'est pour cette raison que la commission dans son avis sur le PAD Heyvaert avait recommandé -avec l'abandon du projet

project en het waarschijnlijke behoud van een tweedehandsvoertuigensector - dat er binnen de circulaire economie een positief vooruitzicht moet worden geboden.

Mevrouw Laanan heeft gewezen op de problemen van de handelszaken: het dubbel probleem van de crisis en de faillissementen en het probleem van regelgevende bepalingen die niet meer zijn aangepast aan de huidige omvang van de bedrijven. Het GBP maakt het mogelijk om 150 m² toe te laten, of zelfs 250 m², terwijl handelaren zeggen dat er minimaal 400 m² nodig is om de economische levensvatbaarheid van het bedrijf te garanderen.

De mogelijkheid om het GPDO te herzien werd aan de orde gesteld. Moeten geen andere accenten worden gelegd in plaats van het te herzien? Het GBP van zijn kant moet zeker worden herzien, met name wat betreft de regels voor commerciële bedrijven en andere aspecten die verband houden met duurzaamheid.

De samenwerking met de aangrenzende Gewesten verloopt goed. Regelmatig worden werkdagen georganiseerd met de Vlaamse en Waalse tegenhangers. Aangezien de drie Gewesten volledig autonoom zijn op het gebied van wetgeving en ruimtelijke ordening, zijn er verschillende manieren om de problemen aan te pakken. Het is zeer nuttig om gebruik te maken van de ervaring van de andere Gewesten. Vaak laat dat ook de kloof zien tussen de retoriek en de werkelijkheid. Zowel Vlamingen als Walen hadden de betonstop benadrukt. Noch in Vlaanderen, noch in Wallonië is dit in de praktijk van toepassing. De ontwikkelingsplannen werden niet herzien. Gebieden blijven verstedelijken, ook al is er officieel een betonstop.

Tot nu toe heeft de Commissie geen gebruikgemaakt van externe opdrachten. Het is gelukt om met interne expertise tot tevredenheid te werken. In het kader van de prospectiecel en bij uitbreiding van het werk zou er een bijdrage komen van universitaire onderzoekers. Contractuele vormen van samenwerking zijn denkbaar.

De zichtbaarheid van de commissie is bijna nihil. Tot nu toe heeft de commissie nooit een echt communicatiebeleid gehad. Zij publiceert haar adviezen gewoon op een website. De site zal worden herzien. De communicatiestrategie is moeilijker te bepalen, aangezien de commissie in feite een adviesorgaan voor de overheid is.

Stadsvernieuwing is een beleid dat vandaag de dag nog steeds relevant is. Aan de vorige commissie werd de hervorming met de gewestelijke stadsvernieuwingscontracten voorgelegd. Ze bestaan naast de klassieke gemeentelijke duurzame wijkcontracten, en hanteren een transversale aanpak (tussen wijken). Voor de 118 wijken is het nodig om de lokale kernen te vinden die de uitvoering van alle relaties van een nabijheidsbeleid mogelijk maken. Er is ook behoefte aan intermediaire voorzieningen. Na de basisschool worden de middelbare scholen onderzocht. Deze voorzieningen zijn niet lokaal; ze zijn op zijn minst bestemd voor de verschillende wijken, en in sommige gevallen zelfs van gewestelijke

RoRo et le maintien probable d'un secteur de véhicules d'occasion- qu'il fallait avoir une perspective positive dans le cadre de l'économie circulaire.

Mme Laanan a fait remarquer les problèmes rencontrés par les commerces. Il y a le double souci de la crise et des faillites et le souci des dispositions réglementaires qui ne sont plus adaptées aujourd'hui à la taille des commerces. Le PRAS permet d'autoriser 150 m², voire 250 m², alors que les commerçants disent il faut un minimum de 400 m² pour garantir une viabilité économique du commerce.

La possibilité de revoir le PRDD a été évoquée. Ne faudrait-il pas donner d'autres accents plutôt que de le revoir ? Le PRAS quant à lui est certainement à revoir, notamment pour les règles d'implantations commerciales et d'autres aspects par rapport à la durabilité.

La collaboration avec les Régions voisines se passe bien. Régulièrement, des journées de travail sont organisées avec les homologues flamands et wallons. Comme les trois Régions ont une autonomie complète en matière législative et en matière de planification d'aménagement du territoire, on peut observer des façons d'appréhender les problèmes différentes. Il est grandement utile de bénéficier de l'expérience des autres Régions. Cela montre aussi souvent les écarts qui existent entre les discours et les réalités. Les Flamands comme les Wallons avaient mis en exergue le stop béton. Concrètement ni en Flandre et en Wallonie il est d'application réelle. Les plans d'aménagement n'ont pas été révisés. On continue à urbaniser des zones alors qu'officiellement, il existe un stop béton.

Jusqu'à présent, la commission n'a pas recouru à des missions externes. Il a été possible de travailler avec l'expertise interne avec satisfaction. Dans le cadre de la cellule prospective et si les travaux devaient prendre plus d'ampleur il y aura une contribution des chercheurs universitaires. On peut imaginer des formes contractuelles de collaboration.

La visibilité de la commission est à peu près nulle. Jusqu'à présent la commission n'a jamais eu une véritable politique de communication. Elle publie simplement sur un site Internet les avis. Le site sera d'ailleurs revu. La stratégie de communication est plus délicate à définir puisque la commission est de fait un organe d'avis pour le gouvernement.

La rénovation urbaine est une politique toujours actuelle. La commission précédente avait été saisie de la réforme avec les contrats de rénovation urbaine régionaux. Ils existent à côté des contrats de quartiers durables classiques communaux. Il s'agit d'une démarche transversale (interquartiers). Pour les 118 quartiers, il existe une nécessité de trouver les noyaux locaux qui permettent de mettre en place toutes les relations d'une politique de proximité. Il existe aussi une nécessité d'avoir des équipements intermédiaires. Après les écoles primaires, seront examinées les écoles secondaires. Ces infrastructures ne sont pas locales elles sont au minimum

omvang.

Hoewel in artikel 2 van het BWRO, naast de economische ontwikkeling van het Gewest, ook gewag wordt gemaakt van de landschapskwaliteiten enz., hebben specifieke aspecten betrekking op de kwestie van het verlies aan biodiversiteit of de stedelijke veerkracht. Ze worden tot nu toe niet als zodanig vermeld in het BWRO.

De gewestelijke planning mag de bezorgdheid die op gemeentelijk niveau bestaat niet overschaduwen. Slechts de helft van de gemeenten heeft GemOP's aangenomen. Sommige gemeenten hebben dit plan, dat al 10 of 15 jaar oud is, nooit meer herzien. Het lijkt geen twijfel dat deze plannen te complex zijn en dat de uitvoering ervan te veel tijd en investeringen vergt. De gemeenten zouden plannen moeten ontwikkelen die zich strikt beperken tot de aspecten van de ruimtelijke ordening: zo zou het Gewest met de gemeenten kunnen overleggen en vervolgens overgaan tot wijkcontracten, maar ook meer ontwikkelde contractuele aspecten in andere gebieden bevatten. Er zijn mobiliteitsplannen en -contracten, handelscontracten, bestratingscontracten, enz. Dit zijn gebieden waarop, om de doelstellingen van het GPDO te bereiken, meer contractuele betrekkingen met de gemeenten moeten worden aangeknoopt.

Het is essentieel dat de gemeenten blijven werken aan ruimtelijke problemen. Er is behoefte aan nieuwe scholen, vooral aan middelbare scholen. Er is behoefte aan een scala aan sociale en sportfaciliteiten. De behoeften inzake grondreservatie moeten door de gemeenten worden uitgewerkt en in de gewestelijke strategie worden geïntegreerd. Het is niet mogelijk om in een vacuüm te blijven werken, om in het GPDO een reeks doelstellingen voor de kwaliteit van het leven op lokaal niveau te bepalen zonder te weten hoe dit zal worden bereikt. Dat moet samen met de gemeenten worden gepland.

Wat de RPA's betreft, zal iedereen hebben opgemerkt dat deze dossiers problematisch zijn. Helaas kwam hun ontwikkelingsproces niet overeen met het tijdschema van de procedures zoals dat in het nieuwe BWRO is vastgelegd. Perspective.brussels, de auteurs van de projecten, de gemeenten en de betrokken administraties werken al jaren aan voorontwerpen. Het nieuwe BWRO heeft echter voorzien in een participatieproces. Perspective.brussels organiseert bijeenkomsten, ook al bestaan de projecten al drie jaar. Deze discrepantie creëert een geloofwaardigheidsprobleem in het proces. Het feit dat alle plannen tegelijkertijd bij het openbaar onderzoek belanden, leidt niet noodzakelijkerwijs tot een probleem voor de mensen die er wonen om hun bezwaren te uiten, maar in zekere zin werd een stap gemist. Het participatieproces heeft alleen zin als het ruim van tevoren wordt uitgevoerd en niet wanneer de zaak al het voorwerp is geweest van alle arbitrages tussen alle administraties, tussen alle kabinetten. Natuurlijk is het altijd mogelijk om een klacht in te dienen tijdens het openbaar onderzoek.

De heer Eric Corijn, lid van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie en hoofd van de prospectie-eenheid

interquartiers, voire même pour certaines d'ampleur régionale.

Même si dans l'article 2 du CoBAT il est question, outre de développement économique de la Région, de ses qualités paysagères, etc. certains aspects spécifiques concernent la problématique de la perte de la biodiversité ou la résilience urbaine. Ils ne sont pas jusqu'à présent mentionnés tels quels dans le CoBAT.

La planification régionale ne doit pas occulter le souci qui existe au niveau communal. Seule la moitié des communes ont adopté des PCD. Certaines communes qui l'ont fait n'ont plus jamais révisé ce plan qui date d'il y a 10 ou 15 ans. Sans doute ces plans sont trop complexes et nécessitent trop de temps et d'investissements pour leur réalisation. Les communes devraient développer des plans qui sont strictement limités aux aspects d'aménagement du territoire : cela permettrait à la Région de se concerter avec les communes et ensuite aller dans le sens des contrats de quartier, mais aussi contenir des aspects contractuels plus développés dans d'autres domaines. Il y a eu des plans de mobilité et des contrats de mobilité, des contrats commerciaux, des contrats de chaussées, etc. Ce sont des domaines dans lesquels il faudrait, dans la concrétisation des objectifs du PRDD, avoir des relations plus contractuelles avec les communes.

Il est essentiel que les communes continuent à travailler sur des problèmes spatiaux. Il y a un besoin en nouvelles écoles notamment secondaires. Il existe une nécessité d'avoir une série d'équipements sociaux et sportifs. Les besoins en matière de réservation des sols doivent être élaborés par les communes et être intégrés dans la stratégie régionale. Il n'est pas possible de continuer à travailler dans le vide, de définir dans le PRDD une série d'objectifs pour la qualité de vie au niveau local sans savoir comment cela sera réalisé. Il convient de le planifier ensemble avec les communes.

À propos des PAD, chacun aura pu observer que ces dossiers sont problématiques. Malheureusement, leur processus d'élaboration n'a pas correspondu au calendrier des procédures telles que prévues par le nouveau CoBAT. Perspective.brussels, les auteurs de projets, les communes et les administrations concernées ont travaillé pendant de longues années sur des avant-projets. Or le nouveau CoBAT a prévu un processus de participation. Perspective.brussels organise des réunions alors que les projets existent déjà depuis trois ans. Ce décalage génère un problème de crédibilité dans le processus. Le fait que tous les plans arrivent en même temps à l'enquête publique n'est pas nécessairement un problème pour les gens qui y habitent pour faire valoir leurs objections, mais d'une certaine manière, une marche a été ratée. Le processus de participation ne produit des effets utiles que s'il est bien réalisé en amont et non quand le dossier a déjà fait l'objet de tous les arbitrages entre toutes les administrations, entre tous les cabinets. Bien entendu, il est toujours loisible d'envoyer une réclamation pendant l'enquête publique.

M. Eric Corijn, membre de la Commission Régionale de Développement et responsable de la cellule prospective

PROSPEKT, voegt de volgende twee elementen toe.

Over de lessen die uit de gezondheids crisis moeten worden getrokken, heeft de GOC een advies uitgebracht aan de regering dat zal worden doorgestuurd naar de commissie. De belangrijkste punten zijn de volgende. Ten eerste moet worden opgemerkt dat we ons nog niet in de post-Covid-periode bevinden. We mogen niet verwachten dat de situatie weer normaal wordt zonder meer. Het eerste hoofdstuk van dit advies heeft betrekking op het gezondheidsbeleid. Het is gebaseerd op de mogelijkheden van de ziekenhuizen enerzijds en de discipline van de bevolking anderzijds. Er werd onvoldoende rekening gehouden met de andere niveaus van de gezondheidszorg. We zullen ongetwijfeld nog lang met dit en andere virussen moeten samenleven. Deze problemen zijn volledig nieuw. Een eerste lijn van zorg voor de zieken moet preventie en sociale integratie omvatten. Nabijheid en aangepaste diensten zullen moeten worden heroverwogen.

De gezondheids crisis werpt een licht op de crisis van het ecosysteem. De reden voor de crisis is een slechte relatie met de natuur in het algemeen. In dit advies wordt getracht hieruit gevolgen te trekken om de bestaande goede bedoelingen in de ecologische transitie te bespoedigen.

De sociale en economische crisis is van dien aard dat het niet mogelijk zal zijn om alles te redden. Wat onder de vorige omstandigheden niet zal overleven, is nog niet erg duidelijk. We zitten midden in de crisis en er is geen mogelijkheid om wetenschappelijk te voorspellen wat er zal gebeuren. Voor het herstel zullen andere vormen van beleid nodig zijn. Het advies geeft hiervan enkele voorbeelden.

Voor een succesvolle exitstrategie is het nodig dat de regering de bevolking mobiliseert. Het zal nodig zijn om de bevolking warm te maken voor een bepaald beeld van Brussel. Hoewel dit niet territoriaal en materieel is, dringt de GOC aan op reflectie over het immateriële en het denkbeeldige. Hoe kan van Brussel een project worden gemaakt dat verschillende actoren op verschillende niveaus van het maatschappelijk middenveld kan mobiliseren? Daarvoor moet de relatie tussen het private en het publieke heroverwogen worden. Het volstaat niet adviezen te geven "je moet maar".

Daarvoor is communicatie met de bevolking vereist.

De heer Coomans de Brachène heeft de nood aan een toegankelijke woordenschat benadrukt. Die van de experts heeft zeker goede kanten. De GOC bespreekt de problematiek niet in populaire of populistische bewoordingen. Het staat vast dat de communicatie met de bevolking een andere woordenschat moet hanteren en gericht moet zijn op dwarsverbanden. Wat de bevolking niet begrijpt is vooral het institutionele aspect en niet zozeer de woordenschat. Versnipperde bevoegdheden en communicatie op basis van deze versnipperde bevoegdheden helpen niet.

Verbeelding houdt in dat men nadenkt over de kandidatuur van Brussel 2030 en dit niet ziet als een artistiek project. Het is niet de vraag welk soort festival we gaan organiseren als we kandidaat zijn. Het is veel meer een kwestie van het reconstrueren van een denkbeeldig Brussel voor 10 jaar met tussenstappen.

PROSPEKT, ajoute les deux éléments suivants.

À propos des leçons à tirer de la crise sanitaire, la CRD a formulé un avis au gouvernement. Il sera transmis à la commission. Les grandes lignes en sont les suivantes. Tout d'abord, il faut observer que nous ne sommes pas encore en période post-Covid. Il ne faut pas espérer un retour à la normale sans plus. Le premier chapitre de cet avis concerne la politique sanitaire. Elle s'est reposée sur les possibilités des hôpitaux d'une part et la discipline de la population d'autre part. Les autres échelles des dispositifs sanitaires n'ont pas été suffisamment pris en compte. Nous allons sans doute devoir vivre ensemble longtemps avec ce virus et d'autres. Ces problèmes sont tout à fait nouveaux. Une première ligne de soins pour les malades doit inclure la prévention et l'insertion sociale. Il conviendra de repenser la proximité et les services adaptés.

La crise sanitaire met toute la lumière sur la crise écosystémique. La raison de la crise est un mauvais rapport avec la nature en général. Cet avis tente d'en tirer des implications afin d'accélérer les bonnes intentions dans la transition écologique existantes.

La crise sociale et économique est telle qu'il ne sera pas possible de tout sauver. Ce qui ne survivra pas dans les conditions antérieures n'est pas encore très clair. Nous sommes en plein dans la crise et il n'y a pas possibilité de prévoir scientifiquement une méthodologie sur ce qui va se passer. La reprise impliquera d'autres formes de politique. L'avis en donne quelques exemples.

Pour réussir la sortie, il faudra que le gouvernement mobilise la population. Il conviendra de fidéliser la population à un certain imaginaire bruxellois. Bien que ceci ne soit pas du territorial et du matériel, la CRD insiste pour réfléchir sur de l'immatériel et de l'imaginaire. Comment faire de Bruxelles un projet qui peut mobiliser différents acteurs à différents niveaux de la société civile ? Il faudra pour cela repenser la relation entre le privé et le public. Il ne suffit pas de donner des avis « il n'y a qu'à ».

Ceci implique une communication envers la population.

M. Coomans de Brachène a insisté sur la nécessité d'un vocabulaire accessible. Il est clair que le vocabulaire expert a ses qualités. La CRD ne discute pas de ses problématiques en termes populaires ou populistes. Il est certain que la communication envers la population doit employer un autre vocabulaire et viser la transversalité. Ce que la population ne comprend pas c'est surtout l'institutionnel et pas tellement le vocabulaire. Les compétences éparpillées et les communications faites à partir de ces compétences éparpillées n'arrangent rien.

L'imaginaire implique de penser la candidature de Bruxelles 2030 et de ne pas voir ceci comme un projet artistique. Il ne s'agit pas de savoir quel type de festival nous allons organiser si l'on est candidat. Il s'agit bien plus de reconstruire un imaginaire bruxellois pendant 10 ans avec des étapes intermédiaires.

Met betrekking tot de andere meer theoretische vragen die gesteld werden (denken over de stad) is het duidelijk dat de stad vanuit stedenbouwkundig oogpunt niet langer het bebouwde gebied met landelijkheid in de rand is. Het onderscheid tussen stad en niet-stad is vervaagd. Denken over Brussel is denken over het Brussels ecosysteem. Dit wordt al weerspiegeld in het GPDO. Het ecosysteem is niet het milieu, het gaat veel meer om de meer ingewikkelde interacties op een bepaald niveau.

De vragen over de metropool betreffen het institutionele aspect en het niet uitvoeren van de zesde staats hervorming met betrekking tot de stedelijke gemeenschap en de mogelijkheden om formeel te onderhandelen. Uit tal van contacten op het niveau van de administraties en de experts blijkt dat Brussel veel groter is dan het gewestelijk grondgebied. Het beleid lijkt echter vast te zitten op dit punt.

Een ander belangrijk instrument voor het denken over Brussel is het bevolkingstype. In vergelijking met andere Europese steden heeft Brussel de eigenaardigheid dat de rijken niet in het centrum van de stad wonen. Ze wonen in de rand en zijn gebruikers van het centrum. Als we het over de metropool hebben, hebben we het niet alleen over de 1,2 miljoen inwoners van Brussel. We moeten ook praten over een half miljoen tot een miljoen inwoners gedurende de dag. Ze hebben iets te zeggen, ze hebben invloed op de stedelijke dynamiek. Om na te denken over de problematiek van de verdichting moeten we af van het model van het tellen van het aantal inwoners per oppervlakte. Het gaat erom te zien hoe men een bepaald type grondgebied kan gebruiken op basis van het aantal inwoners, maar ook op basis van de gebruikers en het soort gebruik. Met andere woorden, het is noodzakelijk om het complexer te maken en andere denkwijzen te vinden en de gemeenten te integreren in dit nieuwe type van reflectie. De gebiedsindeling in 19 gemeentes in Brussel alsof het gaat om gebieden die bijna als bubbels moeten worden ontwikkeld, houdt geen steek meer.

De aanleg van het voetgangerscentrum en de uitbreiding van dit centrum voorbij het kanaal richting Molenbeek heeft ontegensprekelijk een grootstedelijke functie. Het is een bestemming die het stadscentrum overstijgt. De Vijfhoek van de stad Brussel is niet langer de enige die in aanmerking moet worden genomen.

Aan de VUB wordt momenteel een studie uitgevoerd naar de zogenaamde stadsvlucht. In werkelijkheid is het geen echte stadsvlucht. Het is gewoon de verstedelijking van de rand. Een enkele woningmarkt lijkt te ontstaan: die is niet beperkt tot het Brussels grondgebied. De verstedelijking van de rand neemt verschillende vormen aan. Naar het oosten toe speelt de ontwikkeling van Leuven en Louvain-la-Neuve een rol voor de middenklasse. Het Pajottenland heeft een andere vorm van verstedelijking. De uitbreidingen van het kanaal in Vilvoorde en Tubeke vormen de zoveelste vorm van verstedelijking. Het beeld van een Vlaamse rand heeft afgedaan. Het is geen cirkel. De kwestie van de dichtheid en wat een stad inhoudt wordt ruimer als we het hebben over ecosysteemdiensten: het beheer van lucht, water en mobiliteit moet op wetenschappelijke en vooral reële schaal gebeuren. Niet op de schaal van de

À propos des autres questions plus théoriques qui ont été posées (penser la ville) il est clair que d'un point de vue urbanistique la ville n'est plus le territoire construit avec dans la périphérie la ruralité. La distinction urbain/non urbain est devenue plus floue. Penser Bruxelles c'est penser l'écosystème bruxellois. Ceci se reflète d'ailleurs déjà dans le PRDD. L'écosystème ce n'est pas l'environnement, il s'agit bien plus des interactions plus compliquées à un certain niveau.

Les questions sur la métropole concernent l'institutionnel et la non-réalisation de la sixième réforme de l'État en ce qui concerne la communauté urbaine et les possibilités de négocier formellement. Il ressort de nombreux contacts au niveau des administrations et au niveau des experts un consensus pour reconnaître que Bruxelles est bien plus grand que le territoire régional. La politique semble pourtant bloquée sur ce point.

Un autre instrument important pour penser Bruxelles est le type des populations. En comparaison avec d'autres villes européennes, Bruxelles présente la particularité que les riches ne vivent pas au centre-ville. Ils occupent la périphérie et ils sont des usagers du centre. Parler de la métropole ce n'est pas seulement parler des 1,2 million habitants de Bruxelles. Il faut aussi parler d'un à un demi-million de résidents pendant la journée. Ils ont leur mot à dire, ils ont leur influence à faire valoir dans la dynamique urbaine. Pour penser les questions de densification il faut sortir du modèle de compter le nombre d'habitants par surface. Il s'agit de voir comment occuper un certain type de territoire selon quels types d'activités selon le nombre des habitants, mais aussi des usagers et du type d'usage. En d'autres termes, il faut complexifier et trouver d'autres façons de penser et intégrer les communes dans une réflexion de ce type nouveau. La territorialisation en 19 communes à Bruxelles comme si c'étaient des territoires à développer presque comme des bulles ne tient plus la route.

Le déploiement du centre piétonnier et l'extension de ce centre au-delà du canal vers Molenbeek à une fonction indiscutablement métropolitaine. C'est une destination qui est plus grande que le centre-ville. Le Pentagone de la ville de Bruxelles n'est plus uniquement à prendre en considération.

À la VUB, une étude est actuellement en cours sur le soi-disant exode urbain. En réalité il ne s'agit pas d'un véritable exode urbain. Il s'agit simplement de l'urbanisation de la périphérie. Un seul marché du logement semble se construire : il ne se limite pas au territoire bruxellois. L'urbanisation de la périphérie prend des formes différentes. Vers l'est le développement de Leuven et de Louvain-la-Neuve joue un rôle pour les classes moyennes. Le Pajottenland présente une forme différente d'urbanisation. Les extensions du Canal à Vilvoorde et Tubize présentent encore une autre forme d'urbanisation. L'imaginaire d'une périphérie flamande a vécu. Ce n'est pas un cercle. La question sur la densité et sur ce qu'est qu'une ville prend de l'ampleur quand on parle des services écosystémiques : la gestion de l'air, de l'eau, de la mobilité

institutionele verbeelding die ons blokkeert.

De relatie met de andere gewestelijke commissies is in dit verband bijzonder interessant. Brussel is een stad, niet een Gewest zoals de andere twee. Daarom moet een vergelijking worden gemaakt met de stedelijkheid van de andere Gewesten veel eerder dan met hun grondgebied.

Het eerste hoofdstuk van het GPDO moet zorgvuldig worden gelezen. Als we het over de gemeenten hebben, lijkt het er soms op dat er geen rekening wordt gehouden met dit eerste hoofdstuk. Dit hoofdstuk schetst een andere visie op de stad met bijvoorbeeld open ruimtes als structurerend element en niet alleen de gebouwde omgeving. De GOC staat garant voor het GPDO en beveelt aan deze tekst aandachtig te lezen. De toepassing ervan per project is een must. De GOC is bereid om de rol van bemiddelaar te spelen bij het formuleren van antwoorden. Voor zover dit structureel mogelijk is, is de GOC bereid alle vragen te beantwoorden die de commissie haar wenst te stellen.

Mevrouw Isabelle Pauthier wijst erop dat een transversaal advies bestaat over de RPA's, dat ze opneemt in het GPDO.

Mevrouw Pauthier heeft opgemerkt dat de adviezen van de instanties over de RPA's geen advies bevatten van de Adviesraad voor Huisvesting. Hoe kan dat verklaard worden?

Het GPDO is gebaseerd op twee studies die dateren van 2012. Het uitgangspunt was de demografische boom, maar het BISA toont aan dat deze boom tussen 2007 en 2012 loopt en dus evolueert. Een eerste studie richt zich op het potentieel voor de verdichting van gebouwen en de zeer uiteenlopende morfologieën van het Gewest. Een tweede private MSA-studie richtte zich op het potentieel van land op basis van het kadaster. De uitwerking van het GPDO is zeer traag verlopen. Het eerste deel van het GPDO nodigt ons uit tot een ecosysteemgerichte reflectie waarvan het belang door de crisis is onderstreept. Zou een evaluatie van het GPDO zinvol zijn?

De Covid-crisis kan sommige gezinnen die in appartementen hebben geleden, ertoe aanzetten om naar de rand van de stad te verhuizen. Deze crisis zal ook leiden tot een ernstige economische crisis. Zal ze een impact hebben op de vastgoedsector?

Hoe verhoudt de GOC zich tot perspective.brussels, de MSI, Urban, enz.? Worden werkseminaries gehouden?

Wat betreft het RPA Ninove, dankt mevrouw Pauthier de GOC voor haar eerlijke antwoorden. Het is een oude stedenbouw die zal moeten worden aangepast. Deze RPA zou niet langer drie torens (50-70 en 90 m) omvatten, maar een enkele toren (150 m). Biedt deze belangrijke verandering in het project geen gelegenheid om het hele RPA te herzien?

De heer Gaëtan Van Goidsenhoven komt terug op de rol van de gemeenten. Zij moeten immers niet worden beschouwd als afzonderlijke eilanden zonder onderlinge verbindingen. Er

doit se faire à une échelle scientifique et surtout réelle. Pas à l'échelle de l'imaginaire institutionnel qui nous bloque.

Les rapports avec les autres commissions régionales sont de ce point de vue particulièrement intéressants. Bruxelles est une ville, ce n'est pas une Région comme les deux autres. Il faut donc comparer l'urbanité des autres Régions plutôt que leur territoire.

Le premier chapitre du PRDD mérite une lecture attentive. Quand on parle des communes, il semble parfois que ce premier chapitre n'est pas pris en considération. Ce chapitre donne les grandes lignes d'une autre vision sur la ville avec par exemple des espaces ouverts comme élément structurant et pas seulement le bâti. La CRD est la garante du PRDD et recommande une lecture attentive de ce texte. Son application projet par projet est un must. La CRD est prête à jouer le rôle d'intermédiaire afin de formuler des réponses. Pour autant que structurellement possible, la CRD est prête à répondre aux questions que la commission voudra lui poser.

Mme Isabelle Pauthier observe que sur les PAD il existe un avis transversal qui inscrit les PAD dans le PRDD.

Mme Pauthier a remarqué que parmi les avis des instances sur les PAD ne figurent pas d'avis du Conseil consultatif du Logement. Comment l'expliquer ?

Le PRDD est basé sur deux études qui datent de 2012. Au point de départ, il y a eu le constat du boom démographique, mais l'IBSA démontre que ce boom va de 2007 à 2012 et donc qu'il est évolutif. Une première étude porte sur le potentiel de densification du bâti et les morphologies très diverses de la Région. Une deuxième étude MSA privée portait sur le potentiel du foncier réalisé sur base du cadastre. Le PRDD a été très lent dans son élaboration. La première partie du PRDD nous invite à une réflexion écosystémique dont la crise a souligné l'importance. Une évaluation du PRDD serait-elle pertinente ?

La crise du Covid peut inciter certains ménages ayant souffert en appartement à déménager vers la périphérie. Cette crise entraînera de plus une crise économique sévère. Aura-t-elle un impact sur le secteur immobilier ?

De quelle manière la CRD s'articule avec perspective.brussels, la SAU, Urban, etc. ? Existe-t-il des séminaires de travail ?

À propos du PAD Ninove, Mme Pauthier remercie la CRD pour l'honnêteté de ses réponses. Il s'agit d'un vieil urbanisme qu'il va falloir adapter. Dans ce PAD, il ne serait plus question de trois tours (50 70 et 90 m), mais d'une seule tour (150 m). Cette modification significative du projet n'est-elle pas l'occasion de revoir le PAD dans son entièreté ?

M. Gaëtan Van Goidsenhoven revient sur le rôle des communes. Il convient en effet de ne pas les considérer comme des îlots isolés les uns des autres sans

worden geen nieuwe gemeentelijke plannen meer opgesteld. De oude plannen zijn achterhaald en men vond het niet wenselijk om ze te vernieuwen. In feite wordt de rol van de gemeenten in twijfel getrokken. Ze hebben veel invloed verloren, maar ze blijven belangrijke actoren bij het uitleggen en benaderen van de grote beleidskeuzes op het vlak van stedelijke ontwikkeling.

Daarom moeten we nadenken over de integratie ervan. Hoe kan dit in de praktijk gebeuren? Hun positionering is te passief geworden. De kwaliteitsambtenaren die de gemeenten bevolken zijn deels verdwenen. Het menselijk materiaal dat ons in staat stelt om deze soms complexe zaken te begrijpen, ontbreekt waarschijnlijk. Samenwerking is nodig om ervoor te zorgen dat de gemeenten meer zijn dan toeschouwers van wat er op hun grondgebied gebeurt.

De spreker wijst op enkele kritische opmerkingen die werden doorgegeven door de GOC. Het ontbreekt immers aan een link met andere verwante projecten. De nadruk moet worden gelegd op meer holistisch denken en de mogelijke cumulatieve effecten van individuele projecten. De heer Gaëtan Van Goidsenhoven citeert bijvoorbeeld Reyers en Josaphat. Het heeft geen zin ze te zien als op zichzelf staande projecten. Door hun nabijheid hebben deze twee grote projecten effecten op elkaar in een omgeving die zij delen. Hoe ziet de GOC dit? Hoe kunnen we een versnipperde analyse van territoriale kwesties vermijden? De projectmatige aanpak verhoogt dit risico. Dit ontgaat niemand, te beginnen met de inwoners, ondanks bepaalde jargontermen.

De heer Benoît Périlleux, voorzitter van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie, antwoordt dat de Adviesraad voor Huisvesting wel een of twee adviezen heeft verstrekt. Dat is redelijk vreemd. De Raad voor het Leefmilieu bestond niet meer: geen raad meer en ook geen voorzitter. Het is een tekort dat er geen advies is van die instantie.

De evaluatie van het GPDO omvat twee aspecten. Het BWRO stelt dat de regering verplicht is het Parlement elk jaar een evaluatie te verschaffen over de tenuitvoerlegging van de plannen en de verordeningen. Aan deze verplichting is sinds 1991 zeer zelden voldaan. Deze kwestie doet denken aan de situatie van een monitoringverplichting, maar ook aan mogelijkheden om projecten en plannen aan te passen.

De gezondheids crisis heeft duidelijk aangetoond dat we ons in een situatie bevinden waarin de onzekerheid over de haalbaarheid van projecten toeneemt. Beantwoorden de projecten nog steeds aan de behoeften en zijn er nog andere prioritaire behoeften? Zo roept het RPA Josaphat de vraag op naar de verplichting om een voortschrijdend plan te hebben. In dit geval kunnen we beginnen met een eerste deel en dan kijken of dit voldoet aan de vraag en de geuite kritiek.

Moeten projecten voor een periode van 20 tot 30 jaar echt voor eens en altijd in een vaststaand plan worden gegoten? Evaluatie is niet alleen een kwestie van zien wat goed of slecht is gedaan, maar vooral de mogelijkheid om projecten te corrigeren en te ontwikkelen in relatie tot de context en de behoeften.

interconnexion. Il n'y a plus de nouveaux plans communaux qui sont élaborés. Les anciens plans sont obsolètes et il a été jugé inopportun de les renouveler. De fait le rôle des communes est interrogé. Elles ont perdu beaucoup d'influence, mais restent des acteurs importants d'explications et d'approche des grandes orientations en termes de développement urbain.

Il faut donc réfléchir à les intégrer. Comment concrètement cela peut-il se faire? Leur positionnement est devenu excessivement passif. Les fonctionnaires de qualité qui peuplent les communes ont pour partie disparu. Le matériel humain qui permet d'appréhender ces matières parfois complexes risque de faire défaut. La collaboration doit se faire pour que les communes soient plus que spectatrices de ce qui se passe sur son territoire.

L'orateur pointe certaines critiques qui ont été relayées par la CRD. Il existe en effet un manque de lien avec les autres projets proches. Il faut insister sur une réflexion plus globale et sur le potentiel des effets cumulatifs des différents projets. M. Gaëtan Van Goidsenhoven cite ainsi Reyers et Josaphat. L'insularisation des projets n'a pas de sens. De par leur proximité ces deux projets majeurs ont des effets l'un sur l'autre dans un environnement qu'ils partagent. Comment la CRD appréhende-t-elle les choses? Comment éviter le morcellement de l'analyse des enjeux territoriaux? L'approche projet par projet agrandit ce risque. Ceci n'échappe à personne à commencer par les habitants et ceci malgré certains éléments de jargon.

M. Benoît Périlleux, président de la Commission Régionale de Développement, répond qu'effectivement le Conseil consultatif du Logement a rendu un seul ou deux avis. C'est assez curieux. Le Conseil de l'Environnement n'existait plus: plus de président, ni de conseil. Qu'il n'y ait pas d'avis de cette instance est un manque.

L'évaluation du PRDD comporte deux aspects. Il existe une obligation dans le CoBAT que le gouvernement transmette au Parlement chaque année une évaluation sur la mise en œuvre des plans et des règlements. Cette obligation a été très rarement rencontrée depuis 1991. Ce souci fait penser à la situation d'une obligation de suivi, mais aussi de capacités d'adaptation des projets et des plans.

La crise sanitaire a bien montré que nous sommes dans une situation où l'insécurité sur la faisabilité des projets augmente. Est-ce que les projets répondent toujours à des besoins et y a-t-il d'autres besoins prioritaires? À l'occasion du PAD Josaphat, se pose par exemple la question de l'obligation d'avoir un planning évolutif. On peut prévoir dans ce cas de commencer par un premier lot et ensuite voir si cela répond à la demande et aux critiques formulées.

Des projets qui s'étalent sur 20 à 30 ans doivent-ils vraiment faire l'objet d'un plan bétonné une fois pour toutes? L'évaluation n'est pas seulement la question de voir ce que l'on a bien ou mal fait, mais surtout la possibilité de corriger et de faire évoluer les projets par rapport au contexte et aux nécessités.

Woonmigratie vormt een ernstige bedreiging voor het voortbestaan van het Gewest. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw werd het vertrek van de middenklasse waargenomen, waardoor de getroffen districten en een Gewest met een volledig verarmde belastinggrondslag achterbleven. De GOC vindt het belangrijk om na te denken over het economisch bekken van Brussel. De metropool is fundamenteel en we zien dat al in het vastgoedaanbod. Zo wordt de eengezinswoning met 4 gevels en een tuin weer aantrekkelijk, wat een ecologische aberratie is. Daarom zijn antwoorden nodig en moeten deze goed worden gecommuniceerd.

De afstemming van de GOC op het bestuur is minimaal. Dat is logisch en dat is het spel; Urban, perspective.brussels of de MSI ontvangen adviezen van de GOC, die zich soms kritisch opstelt. Het doel van het openbaar onderzoek is kennis te nemen van de opmerkingen van burgers, bedrijven en overheden en deze te gebruiken om het project aan te passen. In dit advies worden niet noodzakelijkerwijs systematisch vraagtekens geplaatst bij eerdere werken. De GOC wil zo snel mogelijk betrokken worden bij de grote keuzes van de projecten, zodat zij op het einde van het proces het werk niet moet overdoen.

Momenteel komt de GOC een of twee keer per week bijeen. De presentiegelden zijn gering; het is bijna vrijwilligerswerk. Het is niet mogelijk om bij de voorbereidende projectvergaderingen en de begeleidingscomités van de RPA's te worden betrokken om vanaf het begin van de uitvoering van een RPA te worden geïnformeerd: het werkprogramma is al tamelijk gevuld.

De heer Eric Corijn, lid van de Gewestelijke Ontwikkelingscommissie en hoofd van de prospectiecel Prospekt, voegde eraan toe dat bij het RPA Ninove, de kwestie van de omtrek en de locatie van doorslaggevend belang is. Het betrokken project stelt het voor als een poort naar de stad. Als men zegt dat het kanaal niet langer een grens is, maar een structurerende as van een nieuw grootstedelijk centrum, kan de Ninoofse Poort niet worden beschouwd als een poort voor de Vijfhoek. De RPA werd opgevat als de ingang van de Vijfhoek, terwijl we in werkelijkheid, wanneer we het Kanaal zien als een structurerende as die twee delen van dit centrum met elkaar moet verbinden, dit anders moeten opvatten. Het gaat dus niet om een toren of torens. Het ontwerp van de plaats komt op de eerste plaats. Er was een groot debat, niet over de kwestie van een of meer torens, maar over de locatie ervan. Bestaat er maar één project, bestaat er maar één vergunning? De GOC kon het niet zien, want er was een tekening van de torens, maar meer niet.

Wat de gemeenten betreft, heeft de heer Gaëtan Van Goidsenhoven gelijk.

Voor de gemeenten zijn er mogelijkheden, mits zij zich in het GPDO plaatsen.

Eenzijds kunnen zij aangeven welke wijken in hun gemeente geschikt zijn. Een derde van de wijken ligt dwars over de gemeenten heen. Voor een goed gemeentelijk beleid is contact met de andere buurgemeenten nodig, zodat over deze wijken samen kan worden onderhandeld, zoals vaak het geval

Les migrations résidentielles sont une menace grave pour la survie de la Région. Dans les années '60 '70 on a pu observer le départ des classes moyennes en laissant des quartiers sinistrés et laissant une Région avec une base fiscale complètement appauvrie. La CRD estime important de pouvoir réfléchir au bassin économique bruxellois. La métropole, c'est fondamental et on le voit déjà dans l'offre immobilière. De nouvelles sirènes surgissent pour la maison unifamiliale 4 façades avec jardin, ce qui est une aberration écologique. Il faut dès lors avoir des réponses et bien les communiquer.

L'articulation de la CRD avec l'administration est assez minimale. Cela est logique et c'est le jeu ; Urban, perspective.brussels ou la SAU reçoivent l'avis de la CRD qui se montre parfois critique. La raison d'être de l'enquête publique est de prendre connaissance des observations qui sont faites par les citoyens, les entreprises et les administrations et d'en tirer parti pour adapter le projet. Cet avis n'est pas forcément la remise en cause systématique du travail antérieur. La CRD souhaite être associée le plus vite possible aux grandes options des projets pour ne pas en bout de course devoir recommencer le travail.

Actuellement, la CRD se réunit une à deux fois par semaine. Les jetons de présence sont dérisoires ; c'est du quasi-bénévolat. Il n'est pas possible de s'associer aux réunions de projet préalables et aux comités d'accompagnement des PAD pour être informé dès le début de la mise en place d'un PAD : le programme de travail est déjà assez chargé.

M. Eric Corijn, membre de la Commission régionale de Développement et responsable de la cellule prospective Prospekt, ajoute que sur le PAD Ninove, la question du périmètre et de l'emplacement est primordiale. Le projet en question le situe comme une porte de la ville. Quand il est dit que le Canal n'est plus une frontière, mais bien un axe structurant d'un nouveau centre métropolitain, on ne peut pas considérer la porte de Ninove comme une porte au niveau du Pentagone. Le PAD a été conçu comme si c'était l'entrée du Pentagone tandis qu'en réalité, quand on pense le Canal comme un axe structurant qui doit relier deux parties de ce centre, il faut le concevoir différemment. La question n'est donc pas celle de la ou des tours. La conception du lieu passe avant. Un grand débat a eu lieu qui portait non sur la question d'une ou de plusieurs tours, mais bien sur son emplacement. Existe-t-il seulement un projet, existe-t-il seulement un permis ? La CRD n'a pas pu le voir. Il y avait un dessin des tours sans plus.

À propos des communes, M. Gaëtan Van Goidsenhoven a raison.

Des possibilités existent pour les communes pour autant qu'elles se placent dans le PRDD.

Elles peuvent d'une part indiquer quels sont les quartiers idoines dans leur commune. Un tiers des quartiers sont transcommunaux. Une bonne politique communale suppose de se mettre en contact avec les autres communes limitrophes pour que ces quartiers soient négociés

is bij de wijkcontracten. Door de bubbels die het gevolg zijn van de gezondheids crisis dreigen de onderverdelingen echter te worden benadrukt.

Anderzijds rijst de vraag welke van de in het GPDO opgenomen gewestelijke ontwikkelingspolen zich op het grondgebied van de gemeente bevinden. In Elsene bijvoorbeeld heeft de gemeente voor de ontwikkeling van een universiteitswijk ook de taak om deze wijk te ontwikkelen. Andere gemeenten hebben bijvoorbeeld meer kans om een mediacentrum te ontwikkelen. Gemeenten hebben een eigen functie, maar moeten geen deel uitmaken van een beperkte territoriale visie, maar van het gewestelijk ontwikkelingsproject zoals beschreven in het GPDO als het gaat om de ontwikkeling van hun gewestelijke of grootstedelijke functies op het grondgebied van de gemeente.

Mevrouw Fadila Laanan, oudste lid in jaren, bedankt de genodigden voor hun antwoorden. Zij denkt dat de commissie de GOC nogmaals zal willen uitnodigen, want het werk is omvangrijk en de inzet van de GOC wekt enthousiasme.

III. Sluiting van de bespreking

De commissie beslist om de gedachtewisseling te sluiten en een verslag te publiceren.

– *Vertrouwen wordt geschonken aan de rapporteur voor het opstellen van het verslag.*

De Rapporteur

De Voorzitters van de vergadering

Sadik KÖKSAL

Isabelle PAUTHIER
Fadila LAANAN

ensemble comme c'est souvent le cas dans les contrats de quartier. Avec les bulles qui résultent de la crise sanitaire, les subdivisions risquent pourtant d'être accentuées.

D'autre part se pose la question de savoir quels sont les pôles de développement régionaux repris dans le PRDD qui se trouvent sur le territoire communal. À Ixelles par exemple, s'il convient de développer un quartier universitaire, il est de la tâche de la commune aussi de développer ce quartier. D'autres communes par exemple seront plus amenées à développer un pôle médiatique. Les communes ont une fonction qui leur est propre, mais il ne faut pas s'inscrire non dans une vision territoriale confinée, mais bien dans le projet de développement régional tel que décrit dans le PRDD quand il s'agit de développer ses fonctions régionales ou métropolitaines sur le territoire de la commune.

Mme Fadila Laanan, doyenne d'âge, remercie les invités pour leurs réponses. Elle pense que la commission aura à cœur de réinviter la CRD, car le chantier est vaste et l'engagement de celle-ci est enthousiasmant.

III. Clôture des débats

La commission décide de clore l'échange de vues et de publier un rapport.

– *Confiance est faite au rapporteur pour la rédaction du rapport.*

Le Rapporteur

Les Présidentes de séance

Sadik KÖKSAL

Isabelle PAUTHIER
Fadila LAANAN